

Pāvesta Franciska vēstule par literatūras lomu formācijā (pirmā daļa)

Pāvests Francisks ir publicējis vēstuli, kurā viņš uzsver lasīšanas kā izziņas avota vērtību cilvēka un garīgās formācijas procesā. Tajā viņš runā par to, cik daudz laba tā var dot, saskaroties ar citiem traucēkļiem, piemēram, ekrāniem un citām lietām, kas neattīsta dvēseli. (mūsu tulkojums)

31.08.2024

1. Sākumā biju domājis uzrakstīt virsrakstu, kas attiektos uz priesteru formāciju, bet tad nodomāju, ka līdzīgā veidā šīs lietas var teikt arī par visu pastorālo darbinieku, kā arī jebkura kristieša formāciju. Es runāju par romānu un dzejoļu lasīšanas nozīmi personīgā brieduma ceļā.

2. Bieži vien brīvdienų garlaicības, karstuma un vientulības nomāktās apkaimes vidū labas grāmatas atrašana lasīšanai kļūst kā oāze, kas mūs aizved prom no citām nodarbēm, kuras mums nedara labu. Ir arī noguruma, dusmu, vilšanās, neveiksmju brīži, un tad, kad pat lūgšanā nevaram atrast dvēseles klusumu, laba grāmata vismaz palīdz mums pārdzīvot vētru, līdz izdodas atrast mazliet lielāku mieru.

Iespējams, ka šī lasīšana spēj atvērt mūsos jaunas interiorizācijas telpas, kas neļauj mums ieslēgties tajās anomālajās apsēstības idejās, kuras mūs neatgriezeniski vajā. Pirms plašsaziņas līdzekļu, sociālo tīklu, mobilo telefonu un citu ierīču visaptverošās parādīšanās lasīšana bija bieža pieredze, un tie, kas to ir piedzīvojuši, zina, par ko es runāju. Tā nav pārejoša.

3. Atšķirībā no audiovizuālajiem medijiem, kur pats saturs ir pilnīgāks un parasti ir mazāka rezerve un laika “bagātināt” stāstījumu vai interpretēt to, lasot grāmatu, lasītājs ir daudz aktīvāks. Viņš savā ziņā pārraksta darbu, paplašina to ar savu iztēli, rada savu pasauli, izmanto savas prasmes, savu atmiņu, savus sapņus, savu dramatisma un simbolisma pilno stāstu, un tādējādi rodas darbs, kas ļoti atšķiras no tā, ko autors bija iecerējis uzrakstīt.

Tādējādi literārais darbs ir dzīvs un vienmēr auglīgs teksts, kas spēj uzrunāt atkal un dažādos veidos un radīt oriģinālu sintēzi katrā lasītājā, ar kuru tas saskaras. Lasot lasītājs bagātinās ar to, ko viņš saņem no autora, bet vienlaikus tas ļauj viņam izcelt savas personības bagātību, tā ka katrs jauns izlasītais darbs atjauno un paplašina viņa personisko universu.

4. Tas liek man ļoti pozitīvi novērtēt to, ka vismaz dažos semināros mums izdodas atteikties no apsēstības ar ekrāniem - un indīgajām, virspusējām un vardarbīgajām viltus ziņām - un veltīt laiku literatūrai, mierīgas un brīvas lasīšanas brīžiem, sarunām par tām grāmatām, jaunām vai vecām, kas mums joprojām tik daudz pasaka.

Bet kopumā ar nožēlu jāatzīmē, ka to, kas gatavojas ordinētai kalpošanai, formācijas procesā

uzmanība literatūrai pašlaik neatrod piemērotu vietu. Patiesībā bieži vien tā tiek uzskatīta par izklaides veidu, proti, par nebūtisku kultūras izpausmi, kas neietilpst sagatavošanās ceļā un līdz ar to arī topošo priesteru konkrētajā pastorālajā pieredzē.

Ar retiem izņēmumiem uzmanība literatūrai tiek uzskatīta par nebūtisku. Šajā sakarā es vēlētos teikt, ka šāda pieeja nav laba. Tā rada nopietnu intelektuālu un garīgu nabadzību topošajiem priesteriem, kuriem tādējādi tiek liegta privilēģēta piekļuve cilvēciskās kultūras sirdij un, konkrētāk, cilvēka būtības sirdij caur literatūru.

5. Ar šo vēstījumu es vēlētos ierosināt radikālas pārmaiņas uzmanības pievēršanā literatūrai priesterības kandidātu formācijas kontekstā. Šajā sakarā es uzskatu par ļoti atbilstošu kāda teologa teikto:

"Literatūra [...] izriet no cilvēka tajā, kas viņā ir visnereducējamākais, viņa noslēpumā [...]. Tā ir dzīve, kas sevi apzinās, kad sasniedz izteiksmes pilnību, piesaucot visus valodas resursus". [1]

6. Tādējādi literatūrai tā vai citādi ir saistība ar to, ko katrs no mums meklē dzīvē, jo tā ir cieši saistīta ar mūsu konkrēto eksistenci, ar tās būtiskām spriedzēm, tās vēlmēm un nozīmēm.

7. Es to iemācījos jau no jaunības, kopā ar saviem skolēniem. No 1964. līdz 1965. gadam, 28 gadu vecumā, es strādāju par literatūras skolotāju Santa Fe, jezuītu koledžā. Es mācīju pēdējos divus gadus vidusskolā, un man bija jānodrošina, lai mani skolēni studētu *El Cid*. Bet bērniem tas nepatika. Viņi lūdza lasīt Garsiju Lorku. Tāpēc es nolēmu, ka viņi mājās mācīsies *El Cid*, bet stundās es

pievērsīšos tiem autoriem, kas
puišiem patika visvairāk.

Protams, viņi vēlējās lasīt mūsdienu
literatūras darbus. Bet, lasot tos
darbus, kas viņus tajā laikā
piesaistīja, viņi ieguva vispārīgāku
literatūras, dzejas gaumi un tad
pārgāja pie citiem autoriem. Galu
galā sirds turpina meklēt, un katrs
atrod savu ceļu literatūrā. [2]

Es, piemēram, mīlu traģiskos
autorus, jo mēs katrs varējām sajust
viņu darbus kā savus, kā savu drāmu
izpausmi. Raudājot par varoņu
likteni, mēs dziļi sirdī raudam par
sevi un savu tukšumu, saviem
trūkumiem, savu vientulību.
Protams, es nelūdzu jums lasīt to, ko
esmu lasījis es.

Katrs atradīs tās grāmatas, kas kaut
ko pasaka par viņa paša dzīvi un
kļūst par īstiem ceļabiedriem. Nav
nekā neproduktīvāka kā lasīt kaut ko
no pienākuma, pieliekot ievērojamas

pūles tikai tāpēc, ka citi ir teikuši, ka tas ir obligāti. Nē, mums jāizvēlas lasāmviela ar gatavību, pārsteigumu, elastību, ļaujoties padomu, bet arī ar sirsnību, cenšoties atrast to, kas mums ir nepieciešams katrā dzīves brīdī.

Ticība un kultūra

8. No otras puses, ticīgajam, kurš patiesi vēlas uzsākt dialogu ar sava laika kultūru vai vienkārši ar konkrētu cilvēku dzīvi, literatūra kļūst neaizstājama. Vatikāna II koncils pamatoti apstiprina, ka “literatūras un mākslas [...] mērķis ir *izteikt cilvēka dabu*” un “skaidri parādīt vīriešu un sieviešu ciešanas un priekus, *viņu vajadzības un spējas*”. [3] Patiešām, literatūra smeļas iedvesmu no dzīves ikdienišķības, tās kaislībām un pašas pieredzes, piemēram, “darbības, darba, mīlestības, nāves un visām

mazajām lielajām lietām, kas
piepilda dzīvi”. [4]

9. Kā mēs varam iedziļināties seno
un jauno kultūru sirdī, ja mēs
ignorējam, atmetam un/vai
noklusējam to simbolus, vēstījumus,
radījumus un stāstus, ar kuriem tās
iemiesoja un gribēja atklāt un izsaukt
savus skaistākos darbus un
skaistākos ideālus, kā arī savas
visdziļākās vardarbības, bailes un
kaislības? Kā mēs varam uzrunāt
cilvēku sirdis, ja ignorējam,
atgrūžam vai nenovērtējam “tos
vārdus”, ar kuriem viņi gribēja
izpaust un, kāpēc ne, atklāt savas
dzīves un jūtu drāmu caur romāniem
un dzejoļiem?

10. Baznīcas misija ir spējusi
izpausties visā savā skaistumā,
svaigumā un novitātē, saskaroties ar
dažādām kultūrām - bieži vien
pateicoties literatūrai -, kurās tā ir
iesakņojusies, nebaidoties riskēt un

smelties no tām labāko, ko tā ir atradusi. Tā ir attieksme, kas ir atbrīvojusi to no kārdinājuma, ko rada kurnīgs un fundamentālistisks solipsisms, kas izpaužas kā pārlicība, ka tikai konkrēta vēsturiski kulturāla gramatika spēj izteikt visu Evaņģēlija bagātību un dziļumu. [5]

Daudzu katastrofistisko pravietojumu, kas mūsdienās mēģina sēt izmisumu, izcelsme meklējama tieši šajā aspektā. Saskarsme ar dažādiem literārajiem un gramatiskajiem stiliem vienmēr ļaus padziļināt Atklāsmes polifoniju, nesamazinot un nenobriedinot to līdz savām vēsturiskajām vajadzībām vai mentālajām struktūrām.

11. Tā nav nejaušība, ka, piemēram, agrīnā kristietība labi izjuta nepieciešamību pēc ciešas konfrontācijas ar tā laika klasisko

kultūru. Tāds Austrumu baznīcas tēvs kā Bazilijs no Cēzarejas, piemēram, savā *uzrunā jauniešiem*, kas sarakstīta laikā no 370. līdz 375. gadam un ko viņš, iespējams, adresēja saviem brāļadēlam, cildināja klasiskās literatūras - ko radījuši *éxothern* ("svešinieki"), kā viņš dēvēja pagānu autorus - skaistumu gan argumentācijā, tas ir, *logoi* ("diskursos"), ko izmanto teoloģijā un ekseģēzē, gan arī dzīves liecībās, tas ir, *praksēs* ("darbos, uzvedībā"), kas jāņem vērā askēzē un morālē.

Un nobeigumā viņš mudināja jaunos kristiešus uzskatīt klasiskus par *ephodion* ("viaticum") savai izglītībai un formācijai, gūstot no tiem "labumu dvēselei" (IV, 8-9). Un tieši no šīs kristīgā notikuma un tā laika kultūras satikšanās radās oriģināls Evaņģēlija pasludinājuma pārstrādājums.

12. Pateicoties evaņģēliskajai kultūras atpazīšanai, ir iespējams atpazīt Gara klātbūtni daudzšķautņainajā cilvēka realitātē, tas ir, ir iespējams aptvert *jau iesēto* Gara klātbūtnes sēklu notikumos, jūtībās, vēlmēs un dziļos saspīlējumos sirdīs un sociālajā, kultūras un garīgajā kontekstā. Piemēram, *Apustuļu darbos*, kur ir pieminēta Pāvila klātbūtne Areopagā (sal. *Apd* 17, 16-34), mēs varam atpazīt līdzīgu pieeju.

Pāvils, runājot par Dievu, apliecina: “Viņā mēs dzīvojam, kustamies un esam, kā daži no jūsu dzejniekiem ir teicami teikuši: “Arī mēs esam no viņa cilts” (*Apd* 17, 28). Šajā pantā mēs atrodam divus citātus: netiešus pirmajā daļā, citējot dzejnieku Epimenīdu (6. gs. p. m. ē.), un tiešus, citējot dzejnieka Arāta no Silo (3. gs. p. m. ē.) “*Fenomēnus*”, kuros runāts par zvaigznājiem un laba un slihta laika zīmēm.

Šeit “Pāvils atklāj sevi kā dzejas
“lasītāju” un ļauj mums nojaust viņa
pieeju literārajam tekstam, kas nevar
mūs atstāt bez pārdomām par
evaņģēlisko kultūras izpratni.
Atēnieši viņu definēja kā
spermologos, t. i., “vārnu, runātāju,
šarlatānu”, bet burtiski “sēklu
vācēju”.

Tas, kas neapšaubāmi bija
apvainojums, paradoksālā kārtā šķiet
dziļa patiesība. Pāvils uztver pagānu
dzejas sēklas un, pārvarēdams
agrāko dziļa sašutuma attieksmi (sal.
Apd 17, 16), sāk atzīt atēniešus par
“ļoti reliģioziem” un saskata šajās
viņu klasiskās literatūras lappusēs
īstu *preparatio evangelica*.” (*Apd* 17,
16). [6]

13. Ko darīja Pāvils? Viņš saprata, ka
“literatūra atklāj bezdibeņus, kas
mājo cilvēkā, bet atklāsme un pēc
tam teoloģija tos izseko, lai parādītu,
kā Kristus nāk, lai tos šķērsotu un

apgaismotu”. [7] Tādējādi literatūra šo bezdibeņu virzienā ir “piekļuves ceļš” [8], kas palīdz mācītājam uzsākt auglīgu dialogu ar sava laika kultūru.

Nekad Kristus bez miesas

14. Pirms padziļināti pievērsties konkrētiem iemesliem, kādēļ nākamo priesteru formācijā būtu jāveicina uzmanība literatūrai, ļaujiet man atsaukties uz kādu domu par pašreizējo reliģisko kontekstu:

“Atgriešanās pie sakrālā un garīgie meklējumi, kas raksturo mūsu laiku, ir neviennozīmīgas parādības. Mūsdienās mums vairāk nekā ateisms ir izaicinājums adekvāti reaģēt uz daudzu cilvēku slāpēm pēc Dieva, lai viņi nemeklētu iespēju tās remdēt ar atsvešinātiem priekšlikumiem vai ar Jēzu Kristu bez miesas.” [9]

Tādēļ steidzamais uzdevums pasludināt Evaņģēliju mūsdienās prasa no ticīgajiem un īpaši no priesteriem apņemšanos, lai visi varētu sastapties ar *Jēzu Kristu, kas kļuvis miesa, kļuvis cilvēks, kļuvis vēsture*. Mums ir jā rūpējas, lai mēs nekad nezaudētu no redzesloka Jēzus Kristus “miesu”; šo miesu, kas veidota no kaislībām, emocijām, jūtām, konkrētiem stāstiem, rokām, kas pieskaras un dziedina, skatieniem, kas atbrīvo un iedrošina; no viesmīlības, piedošanas, sašutuma, drosmes, uzdrīkstēšanās. Vārdu sakot, mīlestības.

15. Un tieši šajā jomā uzcītīgs literatūras biežums var padarīt nākamos priesterus un visus pastorālos darbiniekus vēl jūtīgākus pret Kunga Jēzus pilnīgo cilvēcību, kurā pilnībā izvērsas Viņa dievišķība, un pasludināt Evaņģēliju tā, lai ikviens, patiešām ikviens varētu piedzīvot, cik patiešs ir tas, ko saka

Vatikāna II koncils: “Patiesībā cilvēka noslēpums noskaidrojas tikai iemiesotā Vārda noslēpumā”. [10]
Tas nenozīmē kādas abstraktas realitātes noslēpumu, bet gan šī konkrētā cilvēka noslēpumu ar visām viņa dzīves brūcēm, vēlmēm, atmiņām un cerībām.

pdf | document generated
automatically from [https://opusdei.org/
lv-lv/article/pavesta-franciska-vestule-
par-literaturas-lomu-formacija-2/](https://opusdei.org/lv-lv/article/pavesta-franciska-vestule-par-literaturas-lomu-formacija-2/)
(18.03.2026)